

Dariusz Rymar

Wystawa przemysłowa 2-4 marca 1946 r. : przyczynek do dziejów przemysłu na terenie powiatu gorzowskiego

---

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 3, 138-142

1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Dariusz Rymar
Gorzów Wlkp.

WYSTAWA PRZEMYSŁOWA 2–4 MARCA 1946 R. PRZYCZYNEK DO DZIEJÓW PRZEMYSŁU NA TERENIE POWIATU GORZOWSKIEGO.

W archiwum gorzowskim jest przechowywany niezwykle cenny i ciekawy *“Album pamiątkowy 1-ej Wystawy Przemysłowej obwodu gorzowskiego w Gorzowie Wielkopolskim (Ziemia Lubuska) w dniach 1–4 marca 1946.”* Liczy on 21 stron ilustrowanych zdjęciami z tej wystawy. Sama organizacja i przebieg wystawy jest stosunkowo mało znany i pomijany przez autorów opracowań poświęconych przemysłowi na terenie Ziemi Lubuskiej. Ograniczają się oni do lakonicznych wzmianek o jej przebiegu.¹

11 stycznia 1946 roku w Gorzowie Wlkp. została powołana Ekspozytura Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu.² W tym okresie Gorzów był stolicą tzw. Ziemi Lubuskiej, obejmując swym zasięgiem obszar późniejszego województwa zielonogórskiego. Z tego względu w Gorzowie lokowano instytucje o charakterze regionalnym. W kilka miesięcy później, w lecie 1946 r. właśnie w Gorzowie umiejscowiono Ekspozyturę Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego, która obejmowała zasięgiem Ziemię Lubuską. Ekspozyturę Izby Przemysłowo-Handlowej zlokalizowano przy ul. Jagielly 108.³ Na jej czele stanął Edward Pilarski – jednocześnie przewodniczący Powiatowej Rady Narodowej w Gorzowie.

Izba Przemysłowo-Handlowa zrzeszała prywatne przedsiębiorstwa przemysłowe. Dzieliła się na sekcje branżowe: przemysłu metalowego, spożywczego, wyrobów woskowych, przemysłu drzewnego, chemiczno-farmaceutycznego i papierniczego. Celem istnienia IPH była promocja zrzeszonych przedsiębiorstw, ułatwianie zdobywania surowców do produkcji, organizowanie zbytu towarów, wspieranie rozwoju przemysłu prywatnego oraz ochrona praw poszczególnych członków. IPH przyjmowała zgłoszenia do Zrzeszenia Importerów, które z kolei umożliwiała handel z Anglią, Francją, Belgią, Holandią, Włochami, Hiszpanią i Portugalią. Członkiem IPH mogła być każda

osoba fizyczna lub prawna, będąca właścicielem przedsiębiorstwa przemysłowego, a także każde przedsiębiorstwo lub osoby fizyczne, które z racji swojego zawodu albo udziału finansowego w przedsiębiorstwie były zainteresowane w celach IPH. Członkiem IPH mógł być również pokrewny związek, o podobnym charakterze działalności. IPH w Poznaniu działała na terenie województwa poznańskiego, a Ekspozytura w Gorzowie obejmowała obszar Ziemi Lubuskiej.⁴

Jednym z pierwszych przedsięwzięć Ekspozytury Gorzowskiej IPH było zorganizowanie wystawy, mającej na celu zaprezentowanie przemysłu z terenu powiatu (obwodu) gorzowskiego. Okazją dla niej był zjazd kierowników powiatowych oddziałów informacji i propagandy z udziałem starostów powiatowych województwa poznańskiego. Zjazd ten odbył się w Gorzowie 1 i 2 marca 1946 r. Na obrady przybyła delegacja z Warszawy, na czele z Ministrem Informacji i Propagandy, Stefanem Matuszewskim. Przybyli także Leopold Gluck – dyrektor departamentu w Ministerstwie Ziem Odzyskanych oraz wojewoda poznański, dr Feliks Widy-Wirski. Głównym punktem pierwszego dnia obrad był referat L. Glucka, dotyczący zagospodarowania Ziem Zachodnich. Referaty wygłosili także przedstawiciele Państwowego Urzędu Repatriacyjnego – H. Barański (o akcji osiedleńczej) oraz Polskiego Związku Zachodniego – E. Serwański (o autochtonach).⁵ W drugim dniu zjazdu przemówienia wygłosili Minister S. Matuszewski oraz wojewoda F. Widy-Wirski. Następnie S. Matuszewski dokonał otwarcia wystawy przemysłowej.⁶ Po zwiedzeniu wystawy zgromadzeni goście udali się na wycieczkę do pobliskiego Santoka, aby zwiedzić grodzisko.⁷ Jeszcze tego samego dnia wieczorem Minister i Wojewoda wzięli udział w zebraniu rzemieślników, inauguracyjnym działaniu Domu Rzemieślniczego w Gorzowie.

Na wystawie przemysłowej zaprezentowało się 21 przedsiębiorstw z terenu powiatu gorzowskiego – prywatnych, spółdzielczych oraz państwowych. Poszczególne zakłady zostały zakwalifikowane do jednej z siedmiu branż: metalowej, drzewnej, ceramicznej, papierniczej, spożywczej, budowlanej i energetycznej. Większość zakładów została sfotografowana, a ich zdjęcia znalazły się w specjalnym albumie, który ukazał się po wystawie. W pokazie wzięły udział następujące przedsiębiorstwa:

1. **Wytwórnia Octu i Musztardy "Igtowin" Ignacego Tomaszewskiego z Gorzowa**, mieszcząca się przy ul. Chrobrego, reklamowana na wystawie jako "*pierwsza placówka przemysłowa zorganizowana w Gorzowie*";
2. **Olejarnia Spółdzielni Spożyców "Robotnik" w Gorzowie**, ul. Przemysłowa 35, przedstawiana jako "*największy producent oleju na Ziemi Lubuskiej*";
3. **Państwowy Browar w Witnicy**, produkujący wody mineralne i sztuczny lód, sprzedawane na terenie województw poznańskiego i zachodniopomorskiego;
4. **Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego w Witnicy**, zakład państwowy;
5. **Fabryka Cukrów i Czekolady Konopa i Syn z Gorzowa**, ul. 30 Stycznia 2 a, pierwszy zakład tego typu w Gorzowie Wlkp.;
6. **Przedsiębiorstwo Państwowe Centrala Obrotu i Przetwórstwa Rybnego w Gorzowie**, ul. Spichrzowa 8, obejmujące zasięgiem północną część Ziemi Lubuskiej i województwo zachodniopomorskie;
7. **Fabryka Makaronu Spółdzielni "Społem" Wieprzyce**, reklamowana jako największa tego typu fabryka w Polsce, już od maja 1945 r. produkująca 20 ton makaronu dziennie, a także miód sztuczny;
8. **Młyn Elektryczny – Frankowski, Gorzów**, ul. Armii Czerwonej 120;
9. **Państwowa Fabryka Mebli "Fortuna" w Witnicy**, prezentowana jako "*jedna z największych tego rodzaju fabryk w Polsce*", produkująca głównie na eksport meble biurowe, do czerwca 1946 r. wyekspediowała do Anglii "*16 transportów*" swoich wyrobów;
10. **Fabryka Kafli w Witnicy**, "*jedna z największych i najnowocześniejszych w Europie*" – jak głosi napis w albumie – produkująca 100 tys. kafli miesięcznie, zakład pod zarządem państwowym;
11. **Drukarnia Państwowa w Gorzowie**, ul. W. Wasilewskiej 9 (obecnie Sikorskiego);
12. **Fabryka Wyrobów Papierowych w Gorzowie**, ul. W. Wasilewskiej 13 a;
13. **Państwowe Przedsiębiorstwo Traktorów i Maszyn Rolniczych w Gorzowie** (Zakłady Mechaniczne i Odlewnia Żeliwa), ul. Fabryczna 13/14;

14. **Fabryka Maszyn – Krajewicz – Witnica** (przedsiębiorstwo prywatne);
15. **Fabryka Maszyn “Famor” Promiński i S-ka w Gorzowie**, ul. Garbary 9;
16. **Elektrownia w Gorzowie**, ul. Składowa 11, działająca w ramach Zjednoczenia Energetycznego Okręgu Poznańskiego;
17. **Gazownia w Gorzowie**, ul. W. Wasilewskiej 63;
18. **Lubuska Wytwórnia Domów Seryjnych Spółdzielnia Pracy w Gorzowie**, ul. Przemysława 8, prezentowana jako *“największa tego rodzaju wytwórnia w Polsce”*;
19. **Zakład Tapicersko-Stolarski – Muszyński – Gorzów**;
20. **Zakład Rzeźbiarsko-Stolarski – Stankiewicz – Gorzów**;
21. **Stolarnia Miejska – Gorzów**.

Wystawa odbyła się w salach Starostwa Powiatowego. Na 21 zakładów biorących w niej udział było: 11 państwowych, 7 prywatnych i 3 spółdzielcze. Ekspozycję wzbogaciły efekty świetlne przygotowane przez Elektrownię Miejską. Wystawa oraz zjazd kierowników urzędów propagandy i starostów został sfilmowany przez firmę “Radiofilm” M. Szuby z Poznania (ul. Ratajczaka 15). Nakręcony przez nią film nosił tytuł *“Gorzów – Stolica Ziemi Lubuskiej”*. Wystawa była pierwszą, a do wystawy wrocławskiej z 1948 r. jedyną na większą skalę wystawą przemysłową na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Wszystkie firmy biorące w niej udział zorganizowały swoje stoiska w przeciągu 4 dni. Sale udekorowali Depczyński i Golubski. Wystawa trwała 3 dni (2-4 marca). W przeciągu tego krótkiego czasu obejrzało ją 5500 osób, a dochód ze sprzedaży biletów wstępny przeznaczono na cele dobroczynne.

Z wystawy sporządzono pamiątkowy album, w którym umieszczono zdjęcia wykonane przez zakład “Foto-Stolarczyk” Ignacego Stolarczyka z Gorzowa (ul. Chrobrego 25), prezentujące stoiska 16 spośród 21 wystawców.

Przypisy:

¹ Por. M. Balczewski, Z problemów rozwoju przemysłu i rzemiosła w Gorzowie Wlkp. w latach 1945-1950. [w:] Gorzów Wlkp. 1945-1950. Red. H. Szczegóła, Go-

rzów Wlkp. 1975, s. 101; J. Grzelak, M. Woźniak: Ogólna charakterystyka przemysłu. [w:] Województwo Zielonogórskie. Monografia Geograficzno-Gospodarcza. Red. S. Zajchowska b.r. i m.w., s. 552; XX-lecie PRL na Ziemi Lubuskiej. Materiały z obrad plenarnej sesji WK FJN w Zielonej Górze z dn. 11.02.1964 r. Zielona Góra 1964, s. 10 – we wszystkich tych opracowaniach znajdują się jedynie lakoniczne wzmianki o wystawie. Poniższy tekst opracowano na podstawie wymienionego „Albumu”, oraz relacji prasowych, t.j. m.in.: (sz), Wystawa przemysłowa w Gorzowie, „Ziemia Lubuska”. Ilustrowany Tygodnik Informacyjny, 1946 r., nr 11, s.3; Pierwsza wystawa przemysłowa na Ziemiach Zachodnich. Sprawdzian polskiej pracy i polskiej inicjatywy, „Ziemia Lubuska”, 1946 r., nr 14, s.14 (artykuł przedrukowany w: J. Młeczak, Początki władzy ludowej na ziemi gorzowskiej 1945-1948 (wybór źródeł), Gorzów Wlkp., 1989, s.110-112); Pierwsza Wystawa Przemysłowa na Ziemiach Odzyskanych w Gorzowie nad Wartą, „Głos Wielkopolski”, 1946 r., nr 65, s. 7; Echo zjazdu gorzowskiego, „Głos Wielkopolski”, 1946 r., nr 64, s. 3; Pierwsza wystawa przemysłowa na Ziemiach Zachodnich w Gorzowie n. Wartą, „Wola Ludu. Dziennik KW PPR Poznań”, 1946 r., nr 68, s. 5.

² T. Frąckowiak-Skrobała, T. Lijewska, G. Wróblewska: *Gorzów Wlkp. Przeszłość i teraźniejszość*. Red. J. Wąsicki. Poznań 1964, s. 258.

³ Obecnie ul. Kosynierów Gdyńskich 108. W budynku tym mieści się III Komisarjat Policji.

⁴ „Ziemia Lubuska” – tygodnik, 1946 r., nr 3, s. 2.

⁵ „Głos Wielkopolski” nr 64 z dn. 7.03. i nr 65 z dn. 8.03.1946 r.

⁶ Wystawa została oficjalnie otwarta w dniu 2 marca, choć na wydanym z tej okazji albumie pamiątkowym figurują dni 1–4 marca jako okres, w którym miała miejsce.

⁷ Akta Starostwa Powiatowego Gorzowskiego sygn. 49, s. 3. W 4 godziny po wyjeździe delegacji z Santoka, o godz. 22.45, w trakcie zabawy tanecznej został detonowany ładunek wybuchowy. W trakcie śledztwa stwierdzono, iż nie był to nieudany zamach na ministra, a jedynie wybryk żołnierzy. Por.: Akta Starostwa Powiatowego w Gorzowie Wlkp., sygn. 365, s. 47 n.; Z. Czarnuch: Santok na dzikim zachodzie. „Ziemia Gorzowska” 1992 nr 47.